

KÄSITYKSIÄ, OLETUKSIA, KYSYMYKSIÄ JA MUUTAMA FAKTA LAITOSMAISESTA SIJAISHUOLLOSTA

PARI SANAA ITSESTÄNI

- Kari Matela, pian 60
- YTM 1991, Yht.lis, lapsi- ja nuorisosiaalityön erityissosiaalityöntekijä 2009
- Lastensuojelukokemusta vuodesta 1989; asiakastyötä ja hallinnollista johtamista yksityisellä ja julkisella sektorilla, avo- ja sijaishuollon palveluissa
- Sijaisvanhempana vuodesta 1998
- Nykyinen työ: sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian sopimusasiantuntija; kaikki järjestön jäsenet (25 000) sosiaalialan ammattihenkilöitä
- Ei taloudellista tai hallinnollista kytköstä lastensuojelupalveluja tuottaviin järjestöihin tai yrityksiin; ei liioin omistus- tai hallintasuhteita tai kunnallisia luottamustehtäviä
- Satunnaisia koulutus- ja luentotilaisuuksia oppilaitoksissa ja alan koulutustapahtumissa

TUKHOLMAN JULISTUS 2003

- *”On olemassa kiistaton näyttö laitoshoidon negatiivisista vaikutuksista niin lapsille yksilöinä kuin koko yhteiskunnalle laajemmin.”*
- *”Negatiiviset vaikutukset ovat ehkäistävissä kehittämällä perheitä ja lapsia tukevia avohuollon palveluita sekä vähentämällä ja ohjaamalla muuta palvelutuotantoa.”*
- Julistuksen pulma: näyttöä laitoshoidon ilmeisistä haittavaikutuksista ei entuudestaan ollut eikä ole edelleenkaan
- Julistuksen taustalla ei ollut jäsenneltyä tutkimustietoa vaikuttavuudesta eikä jäsenystä sijaishuoltomuotojen välillä
- Näyttöä on kuitenkin siitä, että alle 12-vuotiaat lapset hyötyvät enemmän pitkäkestoisesta perhehoidosta kuin laitoshoidosta

”FAKE NEWS” ELI VIRHEPÄÄTELMÄT

- Laitoshoidosta itsenäistyneillä nuorilla vertailuväestöä enemmän ja vakavampia vaikeuksia kuin vertailuväestöllä – totta, mutta polkua tulisi seurata sijoitushistorian alkulähteille ja pitemmälle sijoituksen jälkeiseen aikaan, jotta sijaishuollon vaikuttavuudesta voitaisiin päätellä jotakin (sijoituksen aikana lasten ja nuorten vaikeudet vähenevät merkittävästi)
- Vaikuttavuus on tilastollisessa tarkastelussa heikko – totta, mutta pienestä vähemmistöstä tehtävät tilastolliset päätelmät korostavat poikkeamia (vrt. Suomen 90-luvun väkivaltaisimman kunta: Alavieska); ilmiötason merkitsevyyden suhteuttaminen puuttuu

SIJAISHUOLLON VAIKUTTAVUUS

- ✓ Noin 85 prosenttia lastensuojelun kustannuksista syntyy sijaishuollosta
- ✓ Suurin osa kustannuksista aiheutuu laitospolisesta hoidosta
- ✓ Kustannusten järkeillään johtavan toivottuihin tuloksiin

Peruskysymykset:

- Mikä vaikuttaa
- Millaisin edellytyksin
- Kenelle
- Missä olosuhteissa

VAIKUTTAVUUDEN KÄSITE ON EPÄSELVÄ

- Vaikuttavuuden käsitteellä on eri tasoja ja ulottuvuuksia, ja on vaikea vastata näihin kaikkiin tasoihin samalla käsitteellä
- Kun puhutaan vaikuttavuudesta organisaatioiden ja työnteon näkökulmasta, voidaan puhua laadusta, hyvistä käytännöistä, hyödyllisyydestä tai toimivuudesta
- Taloudellisella tasolla puhutaan tehokkuudesta, palveluiden oikeasta kohdentamisesta ja investoinneista
- Asiakastasolla puhuttaessa käsitteeseen sisältyvät tyytyväisyys, hyvät seuraukset ja yksilölle tuotettu hyvä

MITTAAMISONGELMIA

- Huostaan otetuista lapsista ja nuorista ei voida puhua yhtenäisenä ryhmänä, vaan lasten lähtökohdat, henkilökohtaiset vahvuudet ja vaikeudet sekä elämänpolut ovat yksilöllisiä
- Niin ikään sijaishuoltomuodot ovat sekä keskenään että sisäisesti vaihtelevia; standardimaista laitos- tai perhehoitoa ei voida määritellä
- Ketjuuntuneiden sijoitusten jaksokohtaisia vaikutuksia lähes mahdotonta arvioida
- Kansainväliset vertailut vaikeita lastensuojelujärjestelmien erojen vuoksi; esim. Britanniassa sijoitetaan suunnilleen sama osuus nuorisoikäisistä kuin Suomessa, mutta sijoituspaikat jakautuvat lastensuojelulaitosten, psykiatristen osastojen ja nuorisoseuraamuslaitosten kesken
- Sijaishuollon osuutta lapsen ja nuoren suoriutumisessa ja elämänkulussa ei voida irrottaa muista vaikuttavista tekijöistä: elämäntapahtumista, ihmissuhteista, ympäristötekijöistä, lapsen aiemmasta tai myöhemmästä kasvutaustasta, yksilöllisistä kyvyistä, suoriutumisvalmiuksista jne.
- Vaikuttavuuden arviointi sisältää sekä asiallisen (mitä muutosta tapahtuu) että ajallisen (missä ajassa muutokset tapahtuvat ja miten pysyviä ne ovat) ulottuvuuden; pitkäaikaistutkimuksia on kuitenkin toistaiseksi vähän

VAIKUTTAVUUDEN EDELLYTYKSIÄ

- Sijoituspaikean olosuhteet ja siellä tapahtuva vuorovaikutus vastaavat lapsen/nuoren tarpeita
- Kasvatusideologioiden (terapeuttinen, behavioraalinen, psykoedukatiivinen jne.) välisiä vaikuttavuuseroja vaikea osoittaa; sen sijaan luottamuksellinen suhde aikuiseen ja tunne turvallisuudesta ovat keskeistä orientaatiosta riippumatta
- Aikuisjohtoisuuden asteen oltava suhteessa lapsen/nuoren tarpeisiin ja hänen omaan kykyynsä hallita käyttäytymistään
- Lapsen/nuoren osallisuus itseään koskevissa asioissa tärkeää silloinkin, kun kysymys on aikuisen päätösvallassa olevasta asiasta
- Kasvatusvastuussa olevan aikuisen ammattilaisen koulutus ja itsenäinen asema edellytyksenä tilanne- ja olosuhdeherkkyydelle ja onnistuneelle vuorovaikutukselle

MIKÄ TOIMII – TAI EI TOIMI

- Ryhmädynamiikalla on vahva vaikutus sijaishuollon tuloksiin; kovin eri tarpeisia lapsia/nuoria ei tarkoituksenmukaista sijoittaa samaan yksikköön
- Sijoitusperusteet on syytä ottaa huomioon sijoituspaikkaa valittaessa ja sijoituspaikan määrittellessä menettelytapojaan ja käytäntöjään
- Sijaishuollon yhdenjaksoisuus näyttäisi olevan merkittävämpi tuloksentekijä kuin sijoituksen kesto (vaikka kestollakin on merkitystä)
- Sijoituksen jälkeinen aika osoittautunut vaikuttavuusmielessä vähintään yhtä merkittäväksi kuin sijoitus; edistys kääntyy nopeasti syrjäytymiskehitykseksi ilman aktiivista ja intensiivistä tukea

Lähdekirjallisuutta

- Bergström, M., Höjman, L. (2016). Is multidimensional treatment foster care (MTFC) more effective than treatment as usual in a three-year follow-up? Results from MTFC in a Swedish setting. *European Journal of Social Work*, 19, 219–235.
- Eronen, Tuija & Laakso, Riitta (2016) Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. Tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016
- Osei, G. K., Gorey, K. M., Jozefowicz, D. M. H. (2016). Delinquency and crime prevention: Overview of research comparing treatment foster care and group care. *Child and Youth Care Forum*, 45, 33–46.
- Sallnäs, M. Vinnerljung, B. ja Westermarck, P. K. (2004) Breakdown of teenage placements in Swedish foster and residential care. *Child and Family Social Work* 2004, 9: (144-152)